

УДК 378.014

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.2.1>**Світлана ВІРОТЧЕНКО**кандидат філологічних наук, доцент, декан факультету іноземних мов,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,

s.a.virotschenko@karazin.ua

ORCID: 0000-0001-7927-5696

**ЦИФРОВІЗАЦІЯ В ОСВІТІ: ПОРІВНЯННЯ ПІДХОДІВ
УКРАЇНСЬКИХ І БАЛТІЙСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ
ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА ЗАВДАНЬ**

У вік цифрових технологій та швидкої трансформації суспільства цифровізація стає не лише стратегічною метою, але й необхідністю для забезпечення ефективного функціонування освітнього простору. Українські та балтійські дослідники розглядають це явище як ключ до сучасного й інноваційного навчання, що підвищує конкурентоспроможність освіти та стимулює індивідуальний розвиток учасників освітнього процесу.

Мета статті полягає в проведенні порівняльного аналізу підходів дослідників з України та країн Балтії до визначення суті цифровізації в освіті й основних завдань реалізації цього процесу в контексті розбудови сучасного освітнього простору.

Методологія. Аналіз, систематизація та теоретичне узагальнення досліджень українських і балтійських дослідників щодо визначення поняття та ролі цифровізації в освіті; порівняння та зіставлення стратегій, підходів і результатів цифровізації в освіті в Україні та країнах Балтії.

Наукова новизна статті полягає в тому, що вперше здійснено систематизацію та порівняння підходів українських і балтійських учених до визначення поняття й основних завдань цифровізації освіти з огляду на технологічні, соціокультурні та стратегічні аспекти цього процесу в контексті створення сучасного освітнього простору.

Висновки. Цифровізація освіти в Україні та країнах Балтії сприймається як шлях до розбудови інноваційного освітнього простору та управління його процесами. Упровадження цифрових ініціатив у сферу освіти відбувається у відповідності до національних стратегій розвитку, що враховують європейські стандарти та рекомендації. Наукові дослідження акцентують на педагогічних аспектах цифровізації, таких як впровадження нових методів навчання й оцінка їх ефективності. Інтеграція цифрових інструментів у навчальний процес сприяє залученню студентів і підвищенню їхньої мотивації, інтересу до навчання. Цифровізація освіти сприяє забезпеченню доступності й якості освіти, розвитку індивідуальних навчальних потреб і зростанню конкурентоспроможності освітніх систем у міжнародному контексті.

Ключові слова: країни Балтії, інновації, освіта, цифровізація, цифрові технології, Україна.

**Svitlana VIROTCHENKO. DIGITALIZATION IN EDUCATION: COMPARISON
OF APPROACHES OF UKRAINIAN AND BALTIC RESEARCHERS TO THE DEFINITION
AND TASKS**

In the age of digital technology and rapid transformation of society, digitalization is becoming not only a strategic goal, but also a necessity to ensure the effective functioning of the educational space. Ukrainian and Baltic researchers consider this phenomenon as the key to modern and innovative learning, which increases competitiveness of education and stimulates individual development of participants in the educational process.

The purpose of the article is to conduct a comparative analysis of the approaches of researchers from Ukraine and the Baltic States to determine the essence of digitalization in education and the main tasks of implementing this process in the context of development of a modern educational space.

Methodology. Analysis, systematization and theoretical generalization of research by Ukrainian and Baltic scientists on the definition and role of digitalization in education; comparison of strategies, approaches and results of digitalization in education in Ukraine and the Baltic countries.

Scientific novelty. The article systematizes and compares approaches of Ukrainian and Baltic scientists to the definition and main tasks of digitalization of education, taking into account the technological, sociocultural and strategic aspects of this process in the context of creating a modern educational space.

Conclusions. Digitalization of education in Ukraine and the Baltic countries is defined as a path to a modern and innovative education and management of educational processes. Implementation of digital initiatives in the field of education takes place in accordance with national development strategies that take into account European standards and recommendations. Scientific research focuses on the pedagogical aspects of digitalization, such as introduction of new teaching methods and assessment of their effectiveness. Integration of digital tools into the learning process helps to attract students and increases their motivation and interest in learning. Digitalization of education contributes to ensuring accessibility and quality of education, developing individual educational needs and increasing competitiveness of educational systems in the international context.

Key words: Baltic countries, education, digitalization, digital technologies, innovations, Ukraine.

Постановка проблеми. У світлі глобальних технологічних зрушень і соціокультурних викликів цифровізація в освіті стає не

лише метою, але й актуальною необхідністю. Вона розглядається як стратегічний вимір, результат розвитку технологій та збільшення

кількості інновацій. В Україні та країнах Балтії цифрові технології виступають важливим інструментом для забезпечення доступу до освіти в умовах кризових ситуацій, а також для підвищення якості навчання та конкурентоспроможності на світовому ринку освітніх послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українські та балтійські науковці активно досліджують сутність цифровізації й її роль у розвитку сучасного освітнього простору. Вони розглядають цифровізацію як процес широкого впровадження цифрових технологій в освіту, досліджують вплив цифровізації на навчальний процес, розвиток нових цифрових продуктів і послуг, а також формування цифрової компетентності членів суспільства. У працях українських дослідників, таких як О. Анісімова [21], Г. Бородкін [2], І. Іванюк [5], С. Карплюк [8], Л. Карташова [9], О. Корінська [12], І. Кучерак [14], Л. Макаренко [16], Н. Ткачова [20], висвітлено різні аспекти цифрової трансформації в освіті, зокрема вплив цифрових технологій на навчальний процес, розвиток електронних навчальних платформ і формування нових методів навчання й оцінювання. У контексті наукових досліджень українських вчених, крім терміну «цифровізація», також вживається термін «діджиталізація», який вважається синонімом першого, оскільки обидва терміни використовуються для опису процесу технологічного та цифрового розвитку у сфері освіти. Дослідження, проведені балтійськими науковцями М. Баркаускайте [24], Е. Каросієне, Дж. Скернішките [28], А. Чакша [25], І. Фослер [26], присвячені аналізу різноманітних аспектів цифровізації в сфері освіти, зокрема особливостей культурно-педагогічного адаптування до цифрової епохи та розвитку цифрової інфраструктури в балтійському регіоні. Водночас розуміння впливу цифровізації на трансформацію освітнього простору вимагає більш глибокого аналізу та порівняння підходів українських і балтійських науковців до цього питання з метою розширення нашого уявлення про шляхи оптимізації використання цифрових технологій у навчальних програмах і забезпечення ефективного впровадження цифрових інновацій у сфері освіти в країнах Балтії.

Мета статті полягає в проведенні порівняльного аналізу підходів дослідників з України та країн Балтії до визначення суті цифровізації в освіті й основних завдань реалізації цього процесу в контексті розбудови сучасного освітнього простору. Ураховуючи контекстуальні різниці та особливості культурного й освіт-

нього контексту України та країн Балтії, метою дослідження виступає виявлення спільних тенденцій та відмінностей у їхніх поглядах на цифровізацію освітніх процесів.

Методологія. Аналіз, систематизація та теоретичне узагальнення досліджень українських і балтійських дослідників щодо визначення поняття та завдань цифровізації в освіті; порівняння та зіставлення стратегій, підходів і результатів цифровізації в освіті в Україні та країнах Балтії.

Наукова новизна статті полягає в тому, що вперше здійснено систематизацію та порівняння підходів українських і балтійських учених до визначення поняття й основних завдань цифровізації освіти з огляду на технологічні, соціокультурні та стратегічні аспекти цього процесу в контексті створення сучасного освітнього простору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Упровадження цифровізації в Україні стало наслідком впливу двох основних чинників: по-перше, пандемія COVID-19 викликала необхідність негайного адаптування освітнього процесу до умов карантину, що стимулювало активізацію дистанційного навчання, по-друге, російська агресія прискорила потребу розвитку цифрових освітніх ресурсів, щоб забезпечити доступ до освіти в умовах збройного конфлікту.

Українські нормативно-правові документи визначають цифровізацію освіти як процес розвитку інформаційних технологій у закладах освіти, що передбачає використання різноманітних пристроїв, програм і систем для поліпшення комунікації та створення умов для поєднання віртуального та реального навчального середовища. Ця ініціатива спрямована на збільшення ефективності та продуктивності навчального процесу за допомогою цифрових технологій, а також підвищення доступності та гнучкості освіти [17; 18; 22].

Науково-педагогічні дослідження в Україні фокусуються на різноманітних аспектах цифровізації в освіті: розробка принципів і методик використання цифрових технологій у навчальному процесі, формування нової моделі педагога для ефективної цифрової освіти та визначення його компетентностей. Також активно вивчаються механізми створення цифрових навчальних ресурсів, методів їх оцінювання й інструментів контролю навчальних результатів. Крім того, увага зосереджується на розробці методів забезпечення якості навчання й уникнення можливих ризиків, які виникають у зв'язку з цифровою трансформацією [23].

Цифровізація освіти, за визначенням І. Крамаренко, О. Фонарюк і М. Зацерківної, є сучасним інструментом покращення організації навчального процесу та підвищення його ефективності. Вона забезпечує необхідні засоби та технології для безперервного функціонування галузі навіть у мінливих умовах, включаючи зростання вимог до професійних якостей випускників і конкуренцію на ринку праці [13]. Крім того, цифровізація сприяє створенню нових робочих місць, які вимагають сучасних навичок і компетентностей молодих фахівців [3, с. 2].

Українські дослідники також трактують цифровізацію освіти як процес, який включає в себе великий діапазон інтерактивних і мультимедійних засобів, які забезпечують онлайн-комунікацію між усіма учасниками навчального процесу [10]. Науковці підкреслюють, що цифровізація в освіті передбачає використання сучасних технологій з метою формування у здобувачів освіти необхідних навичок для життя в сучасному світі, як-то критичне мислення й аналіз інформації, а також підвищення ефективності навчання за допомогою інтерактивних методів [6]. Важливо зазначити, що впровадження цифрових технологій у навчальний процес забезпечує його модернізацію, сприяючи більшій адаптивності до потреб суспільства, індивідуальному підходу до кожного здобувача освіти та забезпеченню сталості освіти [11]. Крім того, цифровізація у сфері освіти сприяє розвитку індивідуальних навчальних траєкторій студентів, дозволяючи їм самостійно керувати своїм навчанням і долати психологічні бар'єри, що можуть виникати при традиційному навчанні [19]. Також вона стимулює самостійне навчання, пошук корисних ресурсів для зростання особистості та швидке пристосування до мінливої ситуації, забезпечуючи комфортні умови для навчання у власному темпі [7].

На думку А. Малахова та О. Хмельної, цифровізація освіти має на меті удосконалити навчальний процес, забезпечити сучасні стандарти освіти, покращити наукову роботу та задовольнити інформаційні потреби користувачів [15]. Це передбачає розвиток інфраструктури, зміни у законодавстві та підготовку фахівців із цифровими навичками [14], здатних ефективно використовувати цифрові технології у навчальному процесі [1]. Крім того, цифровізація освіти передбачає впровадження якісного програмного забезпечення, що дозволить отримати доступ до освітніх ресурсів і наукових досліджень через різноманітні інформаційні системи й електронні бібліотеки [13, с. 78]. Отже, цифровізація не

просто збільшує технічні можливості, але й змінює цілі, пріоритети, ідеологію й організаційні принципи закладів освіти.

У дослідженні встановлено, що розвиток дискурсу цифровізації в нормативно-правових документах і науково-педагогічній літературі країн Балтії визначений, головним чином, політикою ЄС стосовно формування єдиного цифрового ринку; всі ключові документи ЄС, спрямовані на підтримку цифрового розвитку, були враховані при створенні внутрішніх стратегічних документів. При цьому наукові розвідки сфокусовані здебільшого на практичних аспектах цифровізації, зокрема на аналізі конкретних заходів і стратегій впровадження цифрових технологій у різні сфери. Водночас дослідження питання цифровізації у цих країнах виявляє дефіцит теоретичних праць, які б висвітлили розуміння сутності цього явища в країнах Балтії та стали б основою для подальших практичних досліджень.

У стратегії розвитку Литви до 2030 року та рекомендаціях щодо цифровізації для закладів освіти акцентується значення цифрової трансформації для суспільства, бізнесу та культурного розвитку. Один із ключових аспектів цифровізації в освіті – створення системи навчання впродовж життя, яка ефективно використовує можливості інформаційно-комунікаційних технологій для набуття та розвитку необхідних знань і навичок у контексті мінливого суспільства [29].

Цифровізація в освіті, згідно литовських дослідників, полягає у використанні цифрових інструментів для покращення навчання й оцінювання, а також для навчання студентів цифровим навичкам, що є важливим для їх успішного виходу на ринок праці. Як наслідок, це означає зміну підходів до викладання та навчання, щоб зробити їх більш індивідуалізованими й інтерактивними [28]. Такі зміни стимулюють інтерес до навчання та сприяють досягненню кращих результатів, оскільки цифрові технології поліпшують ефективність процесів, як-то планування навчального матеріалу, аналіз успішності студентів і співпраця між викладачами та студентами [24].

У роботах учених з Латвії висловлюються подібні визначення цифровізації: основний чинник просування сучасного й інноваційного освітнього процесу, який базується на технологічних рішеннях, і без якого сьогодні неможливо уявити конкурентоспроможний заклад освіти. Крім того, швидкий розвиток креативних індустрій підкреслює важливість того, щоб випускники вміли успішно використовувати різноманітні цифрові технології

на ринку праці, які вони мають набути ще під час навчання [30].

Міністр освіти і науки Латвії А. Чакша висловлює думку, що цифровізація освіти робить навчання більш індивідуалізованим, що стимулює мотивацію студентів і підвищує їхній інтерес до навчання. Це також сприяє підвищенню конкурентоспроможності освітньої системи Латвії на світовому ринку освіти. Таким чином, цифровізація освіти в країні сприяє доступності, інклюзивності та гуманізації освітнього процесу [25].

В естонському контексті дискусії про цифрові технології в освіті поняття «цифровізація» означає впровадження цифрових інструментів і платформ в навчальний процес з метою покращення навчання. Це включає використання інтерактивних пристроїв, онлайн-платформ для самостійного навчання, персоналізовані програми для адаптації навчання до індивідуальних потреб здобувачів освіти, цифрове оцінювання й аналіз даних для оптимізації навчального процесу [27]. Крім того, естонські дослідники розглядають «цифровізацію» в освіті як інвестування в технічне обладнання, розробку стра-

тегій та впровадження цифрових навчальних ресурсів і систем управління. Цей процес сприяє не лише створенню нових можливостей для продукування знань, але й розкриває існуючі практики та технології в освіті [30].

Висновки. Проведений аналіз нормативно-правових і науково-педагогічних джерел показав, що в українському та балтійському дискурсі «цифровізація» розглядається як комплексний процес інтеграції передових цифрових технологій у всі аспекти освітнього процесу. Це включає впровадження різноманітних електронних платформ для навчання та комунікації, використання онлайн-курсів, інтерактивних навчальних матеріалів, відеоконференцій та вебінарів, розробку програмного забезпечення для автоматизації освітніх процесів, а також створення електронних ресурсів для дистанційного навчання. Цей процес має на меті підвищення якості та ефективності навчання, створення більш доступного та гнучкого освітнього середовища, активізацію інтерактивності та зацікавленості студентів у процесі навчання, а також оптимізацію використання ресурсів освітніх установ.

Література:

1. Арешонков В. Ю. Цифровізація вищої освіти: виклики та відповіді. *Вісник НАПН України*. 2020. № 2 (2). С. 1–6.
2. Бородкін Г. Модель цифрової компетенції студентів. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2018. Вип. 1. С. 27–41.
3. Буйницька О. П., Варченко-Троценко Л. О., Терлецька Т. С., Настас Д. Л. Модернізація системи електронного навчання університету до потреб учасників освітнього процесу. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету* : електронне наукове фахове видання. 2020. № 9. С. 1–14. <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2020.9.1>
4. Демянчук М., Боднарчук І. Цифровізація освіти як вектор підготовки фахівців XXI століття. *Viae Educationis*. 2022. № 4. С. 74–81.
5. Іванюк І. В. Виклики дистанційного навчання в Україні в умовах карантину Covid-19. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2021. № 3 (2). С. 1–4. DOI: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-10-1>
6. Іщенко А. Ю. Національна платформа цифрової освіти як пріоритетний інструмент оновлення вітчизняної освітньої системи. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-05/cyfrova-osvita.pdf>
7. Кан О. Сучасний стан та перспективи розвитку підготовки філологів у закладах вищої освіти України. *Перспективи та інновації науки*. 2021. № 5 (5). С. 345–353. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-5\(5\)-345-353](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-5(5)-345-353)
8. Карплюк С. О. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. *Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку* : методологічний семінар НАПН України. 2019. С. 188–197.
9. Каргашова Л., Сорочан Т. Цифрове навчальне середовище наступного покоління: як буде виглядати екосистема навчання після ери LMS. *Інформаційні технології в епрофесійній діяльності* : зб. мат. XIV Всеукр. наук.-практ. конф. Рівне : РВВ РДГУ. 2021. С. 19–22.
10. Колеснікова І. В. Цифровізація освітнього процесу в закладі післядипломної педагогічної освіти. *Науковий часопис Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2020. Вип. 78. С. 117–120.
11. Колеснікова І. В., Орлова О. А. Цифровізація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. *Інноваційна педагогіка. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті*. 2022. Вип. 50. Т. 2. С. 188–191. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/50/part_2/37.pdf

12. Корінська О. О. Підготовка майбутніх перекладачів в умовах цифровізації. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2022. Вип. 1 (349). С. 39–47.
13. Крамаренко І. С., Фонарюк О. В., Зацерківна М. О. Цифровізація освіти – нові виклики та перспективи розвитку. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. № 2 (7). 2022. С. 392–404.
14. Кучерак І. В. Цифровізація та її вплив на освітній простір у контексті формування ключових компетентностей. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22. Т. 2. С. 91–94.
15. Малахов А., Хмельна О. Діджиталізація закладу освіти як ефективна модель управління якістю надання освітніх послуг. *Грааль науки : e-journal*. 2021. №10. С. 396–409. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.19.11.2021.079>
16. Макаренко Л. Л., Певсе А. А. Дидактичний потенціал цифрових технологій у системі професійної підготовки фахівців філологічного профілю. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2022. Вип. 88. С. 140–147.
17. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
18. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція, План, Заходи від 17.01.2018 № 67-р. *Офіційний вісник України*. 2018. № 16. С. 70. Ст. 560, код акта 89147/2018.
19. Сисоєва С. Педагогічні аспекти діджиталізації освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2021. № 4. С. 24–32. URL: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2021.4.3>
20. Ткачов С. І., Ткачова Н. О., Ткачов А. С. Діджиталізація вищої освіти: сутність, переваги та проблеми. *Освіта та педагогічна наука*. 2024. № 1 (185). С. 44–54. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2024-1\(185\)-44-54](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2024-1(185)-44-54).
21. Трансформаційні процеси у суспільній та соціокультурній сферах України : монографія. Анісімова О.М. та ін ; відпов. за вип. Т.М. Яворська. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. 176 с.
22. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний – 2020»). Концептуальні засади. Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 р. 2016. 90 с. URL: <https://www.rada.gov.ua/uploads/documents/40009.pdf>
23. Цифровізація освіти – імператив часу. *Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні* : монографія / Нац. акад. пед. наук України ; редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О.М. Топузов (заст. голови) ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с.
24. Barkauskaitė, M. Mokymosi motyvacijos atkūrimo prielaidos jaunimo mokykloje. *Pedagogika*. 2021.
25. Digitalizācija – ceļš uz augstākās izglītības konkurētspējas paaugstināšanu. 2024. URL: <https://tsi.lv/lv/digitalizacija-cels-uz-augstakas-izglitibas-konkuretspejas-paaugstinasanu/>
26. Forsler I. Enabling media: Infrastructures, imaginaries and cultural techniques in Swedish and Estonian visual arts education (Doctoral dissertation, Södertörns högskola). 2020.
27. iEducation – Digitaliseerme õppematerjale. <https://iedu.ee/blogi/>
28. Karosienė E., Skerniškytė J. Švietimo skaitmenizavimas. Esamos situacijos Lietuvoje analizė. Vilnius. 2022. URL: https://data.kurkl.lt/wp-content/uploads/2023/04/Skaitmeninio-svietimo-gaires-_esamos-situacijos-analize.pdf
29. Skaitmeninio švietimo gairės mokykloms. 2022. <https://kurkl.lt/projektai/skaitmeninio-svietimo-gaires>
30. Skolas jauno gadu sāk ar 35 tūkstošiem jaunu datoru. 2024. <https://lvportals.lv/dienaskartiba/358938-skolas-jauno-gadu-sak-ar-35-tukstosiem-jaunu-datoru-2024>